

ӘОЖ: 658.51

Сапаров М.Б., БУА-41 тобы

Ғылыми жетекшісі: Айешева Г.А., э.ғ.к., доцент

Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті, Орал қ.

ДАЙЫН ӨНІМДІ ӨНДІРУ ЖӘНЕ САТУ ҮДЕРІСІН ЕСЕПКЕ АЛЫП ТАЛДАУ

Андатпа

Дайын өнімді өндіру және сату процесі есепке алу-талдамалық қамтамасыз етуге қатысты ең күрделі процестердің бірі болып табылады, бұл бірқатар факторларға байланысты, олардың арасында нақты өзіндік құнға, қысқартылған өзіндік құнға, сондай-ақ көтерме немесе өткізу бағасына негізделген есептік бағаны заттай және құндық көрсеткіштерде айқындауда; көптеген шаруашылық жүргізуші субъектілер өнімдерінің кең ассортиментіне; көптеген компанияларды, әсіресе шағын және орта бизнес деңгейінде есепке алуда талдамалық жүйенің нашар дамуына

Түйін сөздер: дайын өнім, басқару есебі, өндіріс процесін есепке алу және талдау, сату, аналитикалық жүйе

Кәсіпорында дайын өнімнің бухгалтерлік есебін дұрыс орнату және ұйымдастыру, салық базасын есептеу және басқару шешімдерін қабылдау үшін қажетті ақпаратты қалыптастыру үшін өте маңызды.

Кез-келген өндірістік процестің соңғы кезеңі-дайын өнімді шығару. Басынан анықтаймыз, "дайын өнім" деген не. Дайын өнім-бұл қолданыстағы стандарттарға немесе техникалық шарттарға сәйкес келетін, техникалық бақылау бөлімінен өткен және дайын өнім қоймасына немесе тапсырыс берушіге қабылданған, осы кәсіпорында өңдеумен толық аяқталған өнімдер немесе жартылай фабрикаттар. Халықаралық практикада дайын өнімді есепке алу 2 "қорлар" XҚЕС (IAS) регламенттеледі.

Қорлар-бұл активтер:

а) әдеттегі қызмет барысында сатуға арналған;

б) сату үшін өндіріс процесіндегі ;

с) өндіру немесе қызмет көрсету процесінде тұтынылатын шикізат немесе материалдар түріндегі заттар [1].

Дайын өнімді өндіру және сату процесін есепке алу-талдамалық қамтамасыз ету өндірістік есепке алудың өзекті мәселелерінің бірі болып табылады. Кәсіпорында дайын өнімді есепке алуды жетілдіру шығындарды қалыптастыру және бөлу, өзіндік құнды калькуляциялау сияқты жұмыс операцияларына әсер етеді, өйткені бұл факторлар жоспарланған пайда көлеміне әсер етеді. Дайын өнімді есепке алу мен талдауды жетілдіру өндіріс пен кәсіпорынға өнімнің өзіндік құнын төмендетуге және өнімсіз шығындарды өндірістен шығаруға, жеке жұмыстарға шығындарды оңтайландыруға мүмкіндік береді.

Дайын өнімді өндіру және сату процесі есепке алу-талдамалық қамтамасыз етуге қатысты ең күрделі процестердің бірі болып табылады, бұл бірқатар факторларға байланысты, олардың арасында нақты өзіндік құнға, қысқартылған өзіндік құнға, сондай-ақ көтерме немесе өткізу бағасына негізделген есептік бағаны заттай және құндық көрсеткіштерде айқындау; көптеген шаруашылық жүргізуші субъектілер өнімдерінің кең ассортименті; көптеген компанияларды, әсіресе шағын және орта бизнес деңгейінде есепке алуда талдамалық жүйенің нашар дамуы.

Бухгалтерлік-талдамалық қамтамасыз ету - бұл бухгалтерлік-талдамалық жүйенің жұмыс істеуі нәтижесінде қалыптасатын және тиімді басқарушылық шешімдерді әзірлеу үшін пайдаланылатын бухгалтерлік, қаржылық, басқарушылық, салықтық және басқа да ақпарат [2].

Айта кету керек, қазіргі уақытта бухгалтерлік-аналитикалық қамтамасыз ету көп жағдайда ақпаратты жинау және жинақтау жүйесі арқылы қарастырылады, ал бухгалтерлік-аналитикалық жүйенің тиімді жүйесінің ресурстық құрамдас бөлігі басқарушылық есеп болып табылады. Дәл осы фактор шағын кәсіпорындарда дайын өнімді өндіру және сату процесін есепке алу-аналитикалық қамтамасыз етуінің келесі проблемаларын анықтайды : талдау, есепке алу және жоспарлау, сондай-ақ тұтастай кәсіпорынды басқару саласындағы мамандардың болмауы; басқару есебін енгізумен шағын кәсіпорынды аз қамту (шамамен 11 %), оның негізгі себебі басқару есебінің жедел компонентін білмеуіне және түсінбеуіне байланысты басшылықтың есепке алудың осы түрінің қажеттілігін

көрмейтіндігі және осы есепке алу жүйесінің стратегиялық бөлігінің болуы туралы ғана түсінік және т. б. болып табылады [3].

Жалпы жағдайда дайын өнім өндіріс процесінің барлық сатыларынан өткен және сатуға дайын өнім болып саналады. Дайын өнім шығарылған, қоймада, босатылған және сатылған болып бөлінеді және 1320 шотында жүргізіледі. ҚЕХС бойынша дайын өнімді есепке алу 2 "қорлар" ҚЕХС (IAS) стандартымен реттеледі. 1320-шоттың дебеті бойынша дайындалған өнімнің нақты өзіндік құны көрсетіледі, ал кредит бойынша — сатуға берілген өнімнің өзіндік құны есептен шығарылады. Сатып алушыларға өткізу бағалары бойынша берілген өнім 1010 "Касса" шотының дебеті және 1210 "сатып алушылармен және тапсырыс берушілермен есеп айырысу" шотының кредиті бойынша көрсетіледі. Дайын өнімді сату міндетті түрде ұйымның, сатып алушының деректемелері, тауарлардың атауы, саны, құны және ҚҚС мөлшері көрсетілген шот-фактурамен ресімделеді [4].

Синтетикалық есепте дайын өнім нақты өзіндік құн бойынша, аналитикалық есепте жоспарлы өзіндік құн немесе шарттық бағалар болуы мүмкін қатты бағалар бойынша бағаланады. Өнімнің нақты және жоспарланған өзіндік құны арасындағы немесе шарттық бағалар мен нақты өзіндік құн арасындағы айырмашылықтарды бөлек көрсетіледі.

Бухгалтерлік есепте дайын өнімді бағалаудың келесі түрлері қолданылады:

- дайын өнімді өндіруге арналған барлық өндірістік шығындарды қамтитын өндірістік өзіндік құн (жоспарлы, нақты);

- сатып алушылар өтемейтін коммерциялық шығыстарды (сатуға, жарнамаға және т. б. байланысты шығыстарды) қоса отырып, өндірістік өзіндік құннан тұратын толық өзіндік құн (жоспарлы, нақты));

- кәсіпорынның шарттық бағасы бойынша;

- бөлшек бағамен-кең нарыққа кіретін және бөлшек сауда желісі мен тамақтану кәсіпорындары арқылы сатылатын жеке тұтыну тауарларының бағасы. Олар келісім-шарт бағасы мен сауда қақпағынан тұрады, ол айналым шығындарын және сауда ұйымдарының кірісін қалыптастыруға жұмсалады.

Дайын өнімді есепке алу жөніндегі үлгілік операциялар шоттарының корреспонденциясы 1- кестеде келтірілді.

Ірі компаниялар мен кең ассортимент желісінің иелері үшін өзіндік, алыс-беріс және жеке өндірістік қажеттіліктерге арналған өнімдер сияқты өнім топтары үшін бірқатар қосалқы шоттарды енгізу маңызды. Бұл бағытта әдіснамалық жоспардың маңызды мәселесі де шоғырланған: бухгалтерлік қызметтің көптеген қызметкерлері өз тәжірибесінде қиындықтар туындаған кезде анықтамалық ретінде пайдаланатын бухгалтерлік есеп мәселелері туралы басылымдарда қосалқы шоттарды жүргізу мәселелері, соның ішінде дайын өнімді өндіру және сату туралы ақпарат жоқ. Дайын өнімді өндіру және сату процесін ескере отырып, қосалқы шоттар бойынша сымдардың мысалдары бар материалдардың дерекқорын қалыптастыру, мұндай мәселелерді іс жүзінде қарастыру өте қажет [5].

Кесте 1 - Дайын өнімді есепке алу жөніндегі үлгілік операциялар шоттарының корреспонденциясы

№	Операцияның мазмұны	Шоттар корреспонденциясы	
		Дебет	Кредит
1	Дайын өнімді кіріске алу	1320	8110,8210, 8310
2	Сатылған өнімнің өзіндік құнын есептен шығару	7010	1320
3	Дайын өнімнің артығын қоймаларда кіріске алу	1320	6280
4	Дайын өнімді зертханалық талдау жүргізуге есептен шығару және әкімшілік шығыстар	7210	1320
5	Дайын өнімді өтеусіз беру	7410	1320
6	Қорларды есептен шығару бойынша резерв құрылды	7420	1360
7	Дайын өнімнің құнсыздануына байланысты оның өзіндік құнын есептен шығару	1360	1320

Дайын өнімді өндіру және сату процесін есепке алу-аналитикалық қамтамасыз ету проблемасы аяқталмаған өндіріс пен дайын өнімді бағалау кезінде бухгалтерлік есеп пен салық есебі арасында айтарлықтай уақытша айырмашылықтар жиі туындайды. Кейбір жағдайларда мұндай айырмашылықтарды есеп саясатын оңтайландыру арқылы болдырмауға болады. Бухгалтерлік есепте дайын өнімдер мен аяқталмаған өндіріс, әдетте, өндіріс немесе цех құны бойынша бағаланады. Егер

дайын өнім цехтың өзіндік құны бойынша бағаланса, онда тек цех шығыстары бөлуге және өзіндік құнға қосуға жатады, ал жалпы шаруашылық шығыстар қаржылық нәтижені толық көлемде азайтуға есептен шығарылады. Бухгалтерлік есеп ережелеріне сәйкес жалпы экономикалық және жалпы өндірістік шығындар жанама шығындар санатына жататынын атап өткен жөн. Ұйымның жұмыс істеу тиімділігін арттыруға бағытталған басқарушылық шешімді әзірлеу мақсатында ақпаратты жинау, жинақтау және өңдеу үшін пайдаланылатын әртүрлі құралдар мен әдістердің орталықтандырылмаған жүйесі ретінде кәсіпорынның есепке алу-талдау жүйесін ресурстық қамтамасыз етуді жетілдіру мақсатында:

1. Басқару есебі мен ішкі бақылауды біріктіру. Әр кәсіпорында басқарушылық есеп жүйесін ұйымдастыру әр түрлі басқарушылық шешімдер қабылдау және кәсіпорынның қаржы-шаруашылық қызметіне уақтылы және сапалы талдау жүргізу үшін жеткілікті ақпарат көлемін қалыптастыруға мүмкіндік береді, бұл сайып келгенде оның бизнесінің тиімділігін арттыруға ықпал етеді. Басқарушылық есеп жүйесіндегі бақылау да маңызды құрамдас бөлік болып табылады. Бақылау маманының практикалық шешімі қажетті басқарушылық шешімдер қабылдауға бағытталуы керек екенін атап өткен жөн. Ұйымдастырушылық құрылымның, құқықтық форманың күрделілігі, қызметтің түрі мен ауқымы, басқарушы органның философиясы, қызметтің әртүрлі салаларын бақылаумен қамтудың орындылығы — мұның бәрі экономикалық субъектіде ішкі бақылау әдістемесін қалыптастыруға айтарлықтай әсер етеді.

2. Басқару есебін жүргізуді автоматтандыру. Басқарушылық есеп жүйесін ұйымдастыру әр шаруашылық жүргізуші субъектіге тән, оған көптеген факторлар әсер етеді, оның ішінде салалық тиімділік, қызмет ауқымы, басқару жүйесінің ұйымдық құрылымы, басқару есептілігін пайдаланушылардың ақпараттық қажеттіліктері. Сондықтан есептік ақпаратты жинау, өңдеу және талдаудың бағдарламалық құралдарын пайдалану ғана дайын өнімді өндіру және сату процесін есепке алу-талдамалық қамтамасыз етуді оңтайландыруға мүмкіндік береді.

3. Бастапқы есеп құжаттамасының деректерін өңдеу әдістемесін жетілдіру. Мысалы, көптеген өндірістік компаниялар үшін, әсіресе азық-түлік өндірісі саласында, кемшілігі-өндірістің өзіндік құны мен сатылған өнімнің өзіндік құнын есептеу жүйесінің болмауы. Осыған байланысты дайын өнімді өндіру мен сатуға арналған шығындарды есепке алуды жетілдіру шеңберінде, атап айтқанда, өткізілген өнімнің өзіндік құнын есептеу кестесі ұсынылуы, сондай-ақ оның түрлері бойынша өткізілген өнімнің өзіндік құны есептелуі мүмкін [6].

Тиімділікті көтерудің басты факторы ғылыми-техникалық прогресті жетілдіру. Жаңа технологияларды жасау, жоғары технологиялық жабдықтарды және инновациялық технологияны дамыту - бұл өндірісті тиімді ұйымдастырудың кілті. Бұл, біріншіден, өнімділікті арттырады. Екіншіден, ол өндірістік шығындарды азайтады. Үшіншіден, ол еңбек ұйымының жағдайын жақсартады [7].

Мақаланы аяқтай келе, келесі қорытынды жасауға болады:

- Дайын өнімді өндіру және сату процесін бухгалтерлік-аналитикалық қамтамасыз ету көптеген шаруашылық жүргізуші субъектілердің бухгалтерлік қызметтерінің бухгалтерлік жұмысында маңызды орындардың бірін алады.

- Бұл саладағы негізгі өзекті мәселелер басқарушылық есеп жүйесінің болмауына, өндірістік процестерді автоматтандырудың төмен деңгейіне, бастапқы есеп құжаттарының деректерін өңдеудің бекітілген әдістерінің болмауына және т. б. байланысты ақпараттық жоспардың ресурстық қамтамасыз етілуінің кемшіліктеріне байланысты.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТ ТІЗІМІ

1. А. Ибрагимова, профессиональный бухгалтер РК, САР, ТОО «Интеркомп Казахстан» //Бухгалтерский учет готовой продукции//Файл Бухгалтера, Выпуск №26 - 28 Июня 2016 г.
2. Тюменев Ю. А. Бухгалтерский учет готовой продукции на промышленном предприятии // Новая наука: финансово-экономические основы. - 2017. - № 1.- С. 257–260.
3. Миллиард М. Ю. Учет изготовления готовой продукции для перепродажи // Бухгалтерский учет в бюджетных и некоммерческих организациях. 2016. - № 1 (385). - С. 21–24.
4. Дедова О. В., Ермакова Л. В., Кузнецова О. Н. Бухгалтерский учет выпуска и продажи готовой продукции на предприятиях общественного питания // Бюллетень науки и практики. 2016. - № 5 (6).-С. 333–338.
5. Каташевич Я. А., Гейбо Л. А. Учет затрат на производство и продажу готовой продукции // Вестник молодежной науки. 2017. - № 2 (9).-С.

6. Малей Е. Б. Оценка произведенной, отгруженной и реализованной продукции в системе аналитического учета // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия D: Экономические и юридические науки. 2012. - № 5. - С. 89–94.

7. Султанова К. В. Учетно-аналитическое обеспечение как составная часть информационного обеспечения: проблема категориального аппарата // В книге: экономика и управление в XXI веке: анализ тенденций и перспективы развития / сборник тезисов научных работ II международной научно-практической конференции. Финансово-экономический научный совет. 2016. - С. 6–9.

8. Баймұқашева М.Қ. Кәсіпорын экономикасы: оқу құралы. Атырау, 2019, 174 б.

РЕЗЮМЕ

Данная статья посвящена вопросам развития учетно-аналитического обеспечения процесса производства и продажи готовой продукции, как одному из актуальных вопросов производственного учета. Так как совершенствование учета готовой продукции на предприятии обеспечивает стабильность и экономическое развитие государства. Предоставлены основные актуальные проблемы в этой области, связанные с недостатками ресурсного обеспечения информационного плана, обусловленными отсутствием системы управленческого учета, низким уровнем автоматизации производственных процессов, отсутствием утвержденных методов обработки данных первичных учетных документов.

RESUME

This article is devoted to the development of accounting and analytical support for the production and sale of finished products, as one of the topical issues of production accounting. Since improving the accounting of finished products at the enterprise ensures the stability and economic development of the state. The main current problems in this area related to the shortcomings of the resource support of the information plan, due to the lack of a management accounting system, the low level of automation of production processes, the lack of approved methods for processing data of primary accounting documents, are presented.

УДК: 334.012.33

Амиров Н., БЭЖ-21 (2)

Научный руководитель: Хусаинов Б.М., к.с.-х.н., доцент

Западно-Казахстанский аграрно-технический университет им. Жангир хана, г. Уральск

ЭФФЕКТИВНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ПРЕДПРИЯТИИ РГУ "УПРАВЛЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ДОХОДОВ ПО ГОРОДУ УРАЛЬСК"

Аннотация

В статье исследуются теоретические, практические аспекты эффективной организации деятельности государственного предприятия. Показана взаимосвязь положений науки государственного управления и практики внедрения новых управленческих технологий. Установлено, что концептуальное оформление административной реформы являются правовой основой для проводимых преобразований в системе государственного менеджмента. На основе анализа нормативных правовых актов определены новые технологии государственного управления.

Ключевые слова: управление, технологии, реформирование, налоги, прибыль.

В последнее время официально признавалась необходимость модернизации органов государственной власти, повышения эффективности административной гражданской службы и эффективного применения инновационных механизмов сбалансированного управления.

Поэтому, предприятие РГУ «Управление государственных доходов по городу Уральск» предложила технологические тренды для совершенствования в области государственного менеджмента.

Аналитики отметили, что технологии важны в контексте таких общих тенденций, как необходимость достижения цифрового равенства, соблюдения норм этики и приватности, рост разрыва поколений и потребности в повышении гибкости государственных институтов.

При этом степень важности выделенных трендов зависит от страны и существующей в ней бизнес-среды, а также от уровня властного органа - государственный, региональный, местный.